

Förord

Bara tre år efter att inbördeskriget i Bosnien tog slut vintern 1996, slog Jugoslaviens president Slobodan Milosevic åter till på Balkan. Den här gången var det inte kroater och muslimer som var målet för hans aggressioner, utan albanerna i Kosova, som han hade förtryckt i tio år, trots att albanerna utgjorde 90 procent av befolkningen.

Sommaren 1998 befann jag mig i Bosniens huvudstad Sarajevo, där jag bodde hos en äldre, serbisk kvinna. På kvällarna såg vi tillsammans TV-reportagen från Kosova, och det var bilder av förtvylade albaner som flydde upp i bergen, medan deras byar brann bakom dem.

”Det är samma bilder som vi såg från Bosnien. Milosevic är vår tids Hitler. Varför är det ingen som stoppar honom?” frågade min serbiska värdinna förtvylat, medan jag undrade om det i Kosova – precis som i Bosnien – skulle gå fyra och ett halvt år, innan västvärlden reagerade.

Det gjorde det inte. I slutet av mars 1999 startade NATO-länderna en ”bombkampanj” mot Milosevic, som svarade med att intensifiera de etniska utrensningarna, vilket drev mer än en och en halv miljon människor på flykt. Hur många som dödades och sårades i kriget i Kosova eller av NATOS bomber och missiler, som regnade ner över Jugoslavien och huvudstaden Belgrad i 78 dagar, blir kanske aldrig klarlagt. För Kosovos vidkommande, har man nämnt siffror från 100 000 ner till ”bara” 2 000, men flertalet experter tror att minst 10 000 civila miste livet.

”Koltrastslätten” handlar inte om siffror och statistik, utan om människor och deras upplevelser i ett krig, som de själva inte kunde påverka. Den skildrar också bakgrunden till de etniska stridigheterna, som långt ifrån är slut, även om det idag är fred i Kosova – en fred, som precis som

i Bosnien, övervakas med skarpladdade vapen av internationella, fredsbevarande styrkor. Ändå förekommer det fortfarande övergrepp och mord, oftast med omvända förtecken. Idag är det främst serber som blir offer, och att de också var det under kriget, vittnar arresteringen av den kosovoalbanske regeringsledaren *Rasmush Haradinjah* om. I mars 2005 överlämnade han sig frivilligt till krigsförbrytardomstolen i Haag, för att försvara sig mot allvarliga anklagelser om dråp på civila serber medan han åren 1998-99 var en fruktad ledare av upprorsrörelsen UCK.

Även om det finns fakta med i "Koltrastslätten", så är handlingen helt uppdiktad. Personerna och några av platserna i boken är påhittade, så du kan till exempel inte hitta Basjac på någon karta. Men du kan hitta dess like i verkligheten.

Kosova eller Kosovo? Albanerna uttalar namnet på det, som de betraktar som sitt land, med ett "a" i sista stavelsen, medan serberna använder ett "o", när de pratar om sin provins. Genom att välja ett av de två uttalssätten, kan man som utomstående ge uttryck för sin sympati i konflikten. Jag har som utgångspunkt valt *Kosova*, därför att min huvudperson, Goshy, är alban.

Idag är Kosovos – eller Kosovos – öde fortsatt ovisst. Albanerna har fått tillbaka sin politiska självständighet, men knappast sitt eget land, åtminstone inte för en överskådlig framtid. En möjlighet är att dela landet i ett albanskt Kosova och ett serbiskt Kosovo, men oavsett vilken lösningen blir, kommer den inte lägga lock på de etniska stridigheter, som går mer än 1300 år tillbaka i historien. Och på Balkan, har historien alltid spelat en avgörande roll.

Torben Poulsen, april 2005.

1

Goshy lutade sig tillbaka mot trädstammen och spejade ut över dalen, där ett par optimistiska bönder var i färd med vårsådden, trots att de serbiska trupperna befann sig precis på andra sidan bergen med de snöklädda topparna. Två små röda traktorer körde brummande fram och tillbaka på de fyrkantiga, bruna åkrarna med såmaskiner på släp, och det var en bild, som inte var okänd för Goshy. Han hade vuxit upp i byn, som låg och huttrade vid foten av Det svarta Berget. De lokala invånarna hade alltid, ja, kanske ända sedan tidernas begynnelse, kallat berget så, på grund av dess synliga, blåsvarta skiffer, som skilde deras berg från de flesta andra berg. De upplevde att berget skyddade dem mot faror utifrån, eftersom det var så oframkomligt. Det krävdes mer än vanlig lokalkännedom för att ta sig över det, och de flesta av byns invånare hade heller aldrig försökt, eftersom de visste, att Det svarta Berget hade tagit många människoliv. Så gick i alla fall historierna i byn. Människor som inte visade berget respekt, riskerade att dras ner i de djupa klyftorna utan möjlighet att någonsin komma upp igen. Därför var invånarna i Basjac, i synnerhet de äldsta, övertygade om att Det svarta Berget, som låg i sydost, också skulle skydda dem från serberna, om de försökte komma den vägen.

Goshy hade kravlat upp till sin utkikspost, som låg på ett litet klippusprång ett par hundra meter upp längs skifferberget. Han hade haft ”örnnäset”, som han kallade sitt tillhåll, ända sedan han började färdas på egen hand. Det var inte många som kände till var det låg, ja, faktiskt bara Dusko och Rebeka –□och hans hund Sinbad, som följde honom överallt. Inte ens hans egen lillebror Mithat var invigd i hem-

ligheten. Kanske visste han om den ändå, och struntade i det. Han hade sina egna hemligheter på Det svarta Berget.

Man måste vara en duktig klättrare och forcera ett par halsbrytande klyftor för att nå upp till ”örnnästet”, och därifrån kom man inte längre – om man inte var en erfaren bergsbestigare, med rätt utrustning. Den svarta, räfflade och skimrande bergväggen gick nämligen lodrätt rakt upp och slutade nästan som spetsen på en pyramid tusen meter upp, där molnen ofta dolde den från människornas blickar.

Trots att det ännu inte kommit löv på träden, var Goshys utsiktsplats ett bra gömställe. Härifrån kunde han ostört skåda ut över hela sitt invanda, men begränsade territorium och drömma om den stora världen, som låg på andra sidan bergen, bara en dagsresa bort. Det fria, rika och förlovade Europa. Men det var ett tag sedan han hade slutat drömma sina orealistiska drömmar. Från nyhetssändningarna på CNN visste han vad som hade hänt i många kosovaalbanska byar. Blodiga massakrer, våldtäkter, hela byar som satts i brand och fördrivning av tusentals människor. Det var det nyhetsuppläsarna berättade om, och bilderna av flyende landsmän med förstenade ansikten hade redan bränt sig fast på Goshys näthinna.

Han slöt ögonen och drog in den starka doften av fuktig jord genom näsborrarna. Fåglarna höll på att bygga bon, bara några enstaka gav sig tid att sjunga och det med sådan kraft, att de brummande traktorljuden för en stund trängdes bort i bakgrunden. Men Goshy hade svårt att slappna av och njuta av scenariot. De välbekanta ljuden, den spirande våren och förnimmelsen av oföränderlighet gjorde honom ännu mer nervös och rastlös.

När han öppnade ögonen igen, hade Hajrulas traktor stannat. Kanske hade den kört fast, för även om solen hade lyst ett par dagar, var marken fortfarande mjuk och lerig efter flera veckor med snö och regn. Okej, gamle Hajrula skulle

bara hålla i mer utsäde i sin såmaskin. Fehim stannade också sin traktor och kom för att hjälpa sin granne, men det var nog lika mycket för att få prata en stund och röka en cigarett.

Goshy försökte övertyga sig själv om att det inte fanns någon grund till att vara orolig. Han borde tänka som Hajrula och Fehim, som bara skötte sitt arbete, som de alltid hade gjort. De skulle väl knappast offra dyrbart utsäde, om de inte räknade med att kunna skörda sin säd och sin majs. Fredsförhandlingar pågick ju på ett förnämt slott i Paris, och om inte Milosevic skrev under, skulle amerikanerna och Nato bomba Jugoslavien, hade de hotat med på CNN. Därför trodde de flesta i byn på freden, även om de inte trodde på serberna. När man hade hela världen, eller det mesta av den, som sina vänner, måste väl vanvettet upphöra?

Ljudet av en moped trängde upp till Goshy, som genast visste vem det var. Han behövde inte ens titta. Mopeden var på väg genom byn, och snart skulle den bli synlig på den öppna sträcka som skilde de albanska husen från de serbiska. De albanska var klart fler, med 24 hus mot bara 7 serbiska. De serbiska husen låg som en liten enklav, och sett från Goshys utsiktsplats, skilde de sig inte från de albanska, vad gällde utseendet. Husen var vita med orangefärgade tegeltak, men många av utbyggnaderna, i synnerhet dem som ägdes av albanska bönder, var försedda med takskivor av järn och plåt. Serbernas gårdar såg ut att vara bättre underhållna.

Mopedföraren var Dusko, och nu kunde Goshy se honom, även om det var som en miniatyr. Som vanligt låg han helt platt fram över tanken, och det såg ut som om hans korta, utsträckta armar nästan inte nådde upp till det höga Harley-styret. Mopeden var den enda i byn, och det var Duskos far, Obrad, som hade skaffat den till sin son. Obrad var smed och hade sina kontakter, för han var en inflytelse-

rik serb, och även om serberna var i minoritet, så var det de som hade det bäst. Det tyckte i alla fall albanerna, som såg hur serberna skaffade sig varor, som de själva måste vänta på i veckor och månader. Serberna kunde också slå sig ner var som helst i Kosova och driva verksamhet. Näringstillståndet från de serbiska myndigheterna fick de med en gång, medan albanerna kunde få vänta i ett år eller mer utan att vara säkra på att få tillståndet. Goshys farbror Besfort hade mutat sig från väntetiden, när han öppnade en klädaffär i huvudstaden Pristina. Det hade kostat honom 3 000 D-mark.

Dusko hade varit Goshys bästa vän, men det var länge sedan. I varje fall tre år, kanske fyra. Goshy flyttade sig lite på klippan, så att han inte skulle gå miste om solen, som värmdde hans ansikte och de långa, tunna, vinterbleka armarna, som stack fram ur hans mörkgröna T-tröja. Han försökte komma ihåg när förhållandet mellan albanerna och serberna förändrades i byn. När han frågade sina föräldrar, svarade de, att serberna alltid hade förtryckt och trakasserat albanerna, men att det blev riktigt illa, när Milosevic 1989 tog ifrån dem Kosovos självbestämmande. Det betydde, sa de, att de albaner, som då var anställda inom det offentliga – däribland Goshys mamma Zelfije, som var lärare – antingen måste avlägga en trohetsed inför det serbiska styret, eller bli avskedad. Albanerna svarade med att skapa ett eget samhälle i samhället. Med ett parlament och en president, som förvisso inte hade någon makt, men som var en symbol för den frihet, albanerna ville ha – precis som det alternativa universitetet i Pristina var det. Här kunde avskedade albanska universitetslärare fortsätta undervisa sina elever, och albanerna upprättade också egna skolor, där de undervisade på albanska. På det sättet kunde Goshys mamma behålla sitt jobb som lärare, även om det knappt gav någon lön.

Men Goshy och hans tre syskon Mithat, Shahe och Bajra hade inte upplevt problemen på samma sätt som sina föräldrar. De hade levt sina egna, i stort sett obekymrade, liv i byn tillsammans med de andra barnen, och dem fanns det gott om i de albanska familjerna – många fler än i de serbiska. Barnen hade skapat sin egen värld utan inblandning av de vuxna. Det vill säga ... pojkarna och flickorna hade haft var sin värld, och det var först när de nådde 12 – 13 års åldern, som de började intressera sig för varandra och kom med i varandras lekar. Goshy hade haft flera småflickvänner, som han hade hållit i handen när det blev mörkt, och ingen kunde se det. Men det var bara Rebeka som hade fått lov att komma till hans utsiktsplats på Det svarta Berget. Här hade Goshy fått sitt livs första, snabba kyss på munnen. Ja, det hade faktiskt gått så fort, att deras framtänder slagit emot varandra. Mer hade inte hänt, förrän det började regna, och Rebeka ville hem. På vägen ner hade hon varit nära att snubbla på den regnhala skifferytan, därför att hon inte ville hålla Goshy i handen.

Goshy tyckte fortfarande om Rebeka, men han visste inte om hon fortfarande tyckte om honom. Hon var nästan alltid tillsammans med sina fnissande väninnor, när han mötte henne. Även när han var hemma hos hennes storebror Bytycy, såg hon till att gömma sig så, att han i bästa fall bara fick en skymt av henne. Kanske var ålderskillnaden mellan dem för stor. Rebeka var bara 14 år. Goshy var snart 17.

När han tänkte efter, kunde han ändå komma ihåg, när förändringen började. När skillnaderna mellan albanerna och serberna blev så tydlig, att inte ens barnen kunde undgå att lägga märke till det. Det var en tidig vårdag som denna. Eller kanske var det en månad senare, för han mindes det som att det var löv på träden, och korna hade kommit ut på bete. Det måste ha varit en söndagsförmiddag, eftersom han

förknippade upplevelsen med den slöa och dämpade atmosfär, som inte ens barnens lek kunde bryta. De albanska männen hade gått till moskén eller till byns lilla kaffebar, medan kvinnorna stannade hemma för att laga mat, som de brukade, hjälpta av sina döttrar. Bara den böljande, vita rökpelaren från skorstenarna, och dofterna, som smög sig ut genom de öppna fönstrena, avslöjade vad de gjorde. Annars såg man inte till byns kvinnor och stora flickor särskilt mycket en söndagsförmiddag, när pojkarna och de minsta barnen var ensamma om att synas tillsammans med de kringstrykande hundarna och djuren på ängarna.

Goshy hade spelat fotboll på planen bakom skolan tillsammans med Dusko och fem – sex andra pojkardäribland sin ett år yngre bror Mithat. Goshy hade väl varit 12 – 13 år den gången – precis som Dusko. Det var bara en månad mellan dem. Plötsligt hade Dusko börjat prata på serbiska, trots att pojkarna alltid annars brukade prata albanska med varandra.

– Varför gör du så? hade Goshy frågat alldeles förbluffad. Det var inte för att han inte förstod serbiska. Han hade haft det i skolan och hörde det varje dag på serbisk TV, men han hade svårt att tala det, och kunde för övrigt heller inte förstå varför han skulle göra det, när det fanns mer än 80 albanska barn i byn, och bara nio serbiska.

– Min pappa säger att jag inte får prata albanska längre. Bara serbiska, svarade Dusko på serbiska.

– Varför det? hade det låtit från de andra pojkarna, som inte lät sig lockas att byta till ett språk, som de inte ansåg som sitt, även om de visste att Kosova i teorin var en del av Serbien, i varje fall tills vidare.

Det tog en stund, innan Dusko kunde ta sig samman nog för att svara.

– För att Kosovo tillhör Serbien, sa han sedan Albanerna är bara kolo ... kolo ...

Goshy trodde att Dusko börjat stamma, och kom inte på vad han hade försökt säga, förrän han kom hem och frågade sin mamma. Hon trodde att det svåra ordet förmodligen var "kolonisationer" – alltså några, som kommer och slår sig ner i ett främmande land. Det var en beteckning, som serberna använt om albanerna i årtal – trots att de utgjorde 90 procent av Kosovos befolkning, mot serbernas ynka sex – sju procent.

Dusko hade i irritation över att inte kunna uttala det svåra ordet, sparkat bollen långt ut på ängen och sedan börjat gå hemåt, men de albanska pojkarna gick efter och höll honom kvar.

– Vad menar din pappa med, att Kosova tillhör Serbien?

– Det vet jag inte. Jag bryr mig inte hellersvarade han på albanska. Och så heter det Kosovo och inte Kosova!

Pojkarna hade inte helt förstått undermeningen i Duskos budskap, men de visste att de borde känna sig arga och sårade, och hade det inte varit för Goshy, så hade Dusko fått en ordentlig omgång stryk. Nu kom han undan med att bli utesluten ur fotbollslaget.

Båda traktorerna var igång på åkrarna igen, men ljuden från dem överröstades snart av ett åskliknande muller från de vita bergen i norr. Sekunderna efteråt skars himlen sönder av ett infernaliskt oväsen, när två lågtflygande jaktplan dök upp över bergskammen och satte kurs rakt mot byn. Innan Goshy hann fatta vad som hände, hade flygplanen försvunnit in över Det svarta Berget, och kvar var bara rökstrimmorna på den ljusblå himlen och ljudet av de brummande traktorerna, som blandade sig med hundarnas upphetsade skällande från byn.

Goshy inbillade sig att han kunde höra sin egen hund, som hade ett djupare skall än de flesta andra hundar han visste om. Det var två år sedan han hade fått Sinbad som liten valp i gåva av bonden Dugagjim, som annars skulle ha

avlivat den, eftersom han hade nog med hundar ändå. Goshy hade emellertid lyckats övertala sina föräldrar att rädda hundens liv, men på villkor att han själv tog ansvar för den. Sinbad var nu en stor, svart, schäferliknande hund med en vit trekant på bröstet, vita tassar och en avlång nos, och han hade varit ute på en egen utflykt, när Goshy gav sig iväg. Det hade passat honom bra. Han behövde vara ensam.

Var det serbiska jaktflygplan, eller övervakningsflyg från Bosnien, som hade flugit över byn? Goshy hade svårt att se skillnad, för han hade, i motsats till sin bror, aldrig intresserat sig för det militära. Mithat däremot, var säker på, att så snart han blev stor nog, så skulle han anmäla sig till den kosovaalbanska befrielsearmén, och han beskyllde sin storebror för att vara en fegis, eftersom han inte hade samma mål. Men Goshy såg ingen mening med att spela hjälte och bli kanonmat åt serberna. Samma uppfattning hade hans far Qamil, som arbetade som ingenjör på en fabrik, som tillverkade lantbruksredskap och låg i en större stad fem kilometer längre söderut, där Goshy för övrigt snart skulle börja gymnasiet.

Goshy kunde känna sitt hjärta slå hårt, och han svettades i handflatorna. Han torkade av dem i gräset, som kändes lite fuktigt, trots att solen hade lyst på det under ett par timmar, men det höll på att bli kväll, och då föll temperaturen snabbt i bergen. Duskos moped startade igen, och strax därefter var han på väg tillbaka genom byn, ledsagad av enstaka hundskall. Goshy undrade vad han hade så bråttom med vid den här tiden på dagen. Det gick rykten om att en serbisk familj skulle flytta in i Obrads gamla smedja, som höll på att byggas om till bostad. Ett annat rykte sa, att Obrad börjat samla på vapen, och att smedjan skulle användas till vapenlager, men för det behövde den väl inte byggas om?

Dusko och Goshy var inte fullständiga ovänner. De hälsade fortfarande på varandra, men deras vänskap hade tynat

bort, lika tyst som en källa som torkar ut. Det var över två år sedan Dusko senast hade varit på besök hemma hos Goshy, och ännu längre sedan, som Goshy hade besökt Dusko. Så var det bara, och ingen hade gjort något för att förhindra det. Serber och albaner, som förut hade varit vänner, nöjde sig med att tolerera varandras närvaro, men efter hand som krisen i Kosova utvecklades till krig, blev också det svårare. Toleransen hade bytts ut mot misstro.

Goshy tog på sig sin stickade tröja och reste sig. Han måste se till att komma hem, precis som Hajrula och Fehim, som hade kopplat bort sina såmaskiner från traktorerna och nu var på väg tillbaka till byn, som badade i det sista, mjuka dagsljuset. Om en stund skulle solen gå ner bakom bergen och avlösas av en smal, skivformad måne, som redan stod klar på himlen.

2

Plutonchefen slog ihop klackarna och gjorde honnör för kistan. Sedan vände han sig om mot den lilla raden av soldater.

–□Givakt!

Soldaterna satte gevären mot sina axlar.

–□Eld!

Skotten från de engelska Winchester-gevären avfyrades snett upp i luften, men på grund av bristande militär precision lät det som en serie snabbt avlossade singelskott, som framkallade korta, knallande ekon från de skogsklädda höjder, som bildade förpost till bergen.

En flock svarta kråkor lättade med hessa skrin från de höga platanträden och överröstade för en stund kvinnornas högljudda gråt. Det var begravning i byn, och i kistan, som precis sänkts ner i graven, låg Bytycy Frango, en ung man på 18 år, som hann med att slåss i befrielsearmén en månad, innan han träffades av en serbisk krypskytt.

Det var byns första möte med kriget och döden, och alla som deltog i begravningen, hade en klar känsla av att det inte var för sista gången. Därför var stämningen mer tryckt än vanligt, och det var först och främst männen, man kunde se det på –□inte minst Hajrula, som hade mist ett barnbarn. Kvinnorna betedde sig som de brukade, och som det förväntades av dem. Högljutt och jämrande gav de uttryck för sin sorg över den döde, allt medan de gestikulerade, tog sig för huvudet och vaggade överkroppen fram och åter som en flock svarta kråkor.

Männen däremot, hade mestadels stått tysta och betraktat ceremonin, uppenbart tyngda av situationen, och när de till slut pratade, var det lågmält och i korta, konstaterande

ordalag, som inte krävde några svar. Ändå såg man dem med jämna mellanrum nicka förstående till sidogrannens små kommentarer, medan de med knutna händer såg mot graven eller på de svartklädda soldaterna från Bytycys pluton, som hade kommit för att ge sin unge kamrat sina sista hedersbetygelser. Och –□sa ryktena, som hunnit före soldaterna –□för att rekrytera frivilliga bland byns män. Kanske var det en av anledningarna till att männen var så allvarstygda, för hur kunde *de* neka, när en ung man på bara 18 år –□kvinnorna kallade honom en ”pojke” –□hade ~~for~~ *sitt* liv?

Det for många tankar genom männens huvuden denna sena eftermiddag i mitten av mars. Även genom Goshys, för Bytycy hade tagit Duskos plats som hans bästa vän. Trots att det var två år mellan dem, hade de tillbringat mycket tid tillsammans, både på fotbollsplanen och hemma hos varandra. Bytycy tyckte precis som Goshy om att läsa böcker, och hans mamma Yilka, som arbetade som frilansjournalist, var den första i trakten som fick en dator med Internetuppkoppling, så att hon kunde skicka sina artiklar med e-post till olika tidningar i Kosova. Alla i byn hade kommit och hälsat på för att titta på fenomenet, men det var inte många som kunnat fatta, att man genom att trycka på några knappar kunde skicka osynliga brev genom luften, inte bara till Pristina, utan till andra sidan av jordklotet, om det var det man ville. Det var forntid och framtid som möttes i byn den dagen, när Yilka fick sin bärbara dator. Några av de äldsta bönderna använde fortfarande hästar som dragare, precis som generationer innan dem gjort, och drömde kanske någon gång då och då om att få råd att köpa en begagnad traktor, men nymodigheter som datorer och Internet hörde inte till deras begreppsvärld och skulle aldrig komma att göra det. Därför tyckte de –□och flera av de andra i byn, inte minst kvinnorna –□också att Yilka var lite ”märklig”, och dessvärre hade sonen Bytycy blivit mer och mer som

hon. Det måste ha berott på att de bott så många år i storstaden Pristina, trodde de. Det ledde lätt till, att man inte längre stod med båda fötterna på jorden.

Bytycys pappa Jakup hade varit professor i historia på universitetet i Pristina, men avskedades tillsammans med sina albanska kollegor, när Milosevic fråntog Kosova sitt självbestämmande och reducerade albanerna till andra klassens medborgare i sitt eget land – eller i varje fall det land, som de känner tillhör dem. Förlusten av det prestigefyllda arbetet på universitetet knäckte Jakup. Han tappade livsmodet, och året efter dog han av en blodpropp. Yilka, som hade arbetat som journalist på en albansk dagstidning, sålde huset i Pristina och flyttade tillsammans med sina tre halvstora barn tillbaka till den by, där hon vuxit upp, och där båda hennes föräldrar då fortfarande levde. Nu hade hon bara sin pappa, Hajrula, kvar. Och sina två döttrar, Dyzene på 17 år och Rebeka på 14.

Faderns död tog Bytycy hårt, och han svor, att han en dag skulle hämnas honom. Tillsammans med Goshy utvecklade han mer och mer fantastiska planer på, hur han skulle kunna göra av med Serbiens maktfullkomliga överhuvud Slobodan Milosevic. Presidenten skulle inte bara mördas av en krypskytt med kikarsikte. Det skulle vara för lätt – och allt för humant och banalt. Nej, Milosevic skulle kidnappas och utsättas för systematisk tortyr, så att han fick uppleva samma smärta och ångest, samma förödmjukelse och förtvivlan, som hans bödlar skapat först i Bosnien, och nu också i Kosova. Den sista planen tänkte Bytycy ut kvällen innan han tog sitt stora beslut att anmäla sig till UCK. Med hjälp av vanliga mutor – ”serber är precis lika korrupta som albaner i Albanien och Fan i Helvetet!”, hade han sagt – skulle han lyckas tränga in i Milosevic privata bostad i Belgrad och med en skarpladdad pistol tvinga presidenten upp på taket, där en helikopter under tiden landat, klar att

föra bort den efterlysta krigsförbrytaren.

–□Ser du inte hur lätt det skulle vara? hade Bytycy be-
geistrat frågat, medan han snurrade med armarna i luften
som en helikopterpropeller.

–□Du har sett för många actionfilmer och spelat för många
dataspel, hade Goshy svarat. Det är omöjligt att komma nära
Milosevic. Du kommer dö många gånger innan han gör det.

–□Om ingen tror på det, så kommer det aldrig lyckas.
Man måste tro på det, Goshy! Tro på att Kosova blir befriat,
och att det finns en framtid för oss. Annars förblir vi slavar
under resten av våra liv. Är det vad du vill?

Goshy såg på de allvarliga männen, som alla var klädda
i mörka kläder. Några av de äldsta, däribland Hajrula, bar
små svartvita kalotter på huvudet, men de flesta var
barhuvade. De gamla var präglade av hårt, fysiskt arbete.
Ansiktena var fårade av väder och vind, händerna var grova
och många av gestalterna krumma och nedbrutna efter åra-
tals av slit.

Goshy lät blicken glida vidare till de gråtande kvinnorna,
som var minst lika vana vid att arbeta, inte bara i hemmet,
utan också på åkrarna och i stallen, när det behövdes. De
äldsta av dem bar svarta klänningar och svarta sjalar. De
yngre kvinnorna föredrog kläder i dämpade färger, och de
täckte heller inte sitt hår eller deltog i klagokören. Inte hel-
ler Goshys mamma, som stod lite i bakgrunden tillsammans
med Qamil. Till och med i en liten by långt ute på landet
hade skillnaderna mellan generationerna blivit allt tydligare,
och den utvecklingen skulle ta ytterligare fart under de kom-
mande åren. Sannolikheten för att de unga skulle stanna i
Basjac, var nämligen inte särskilt stor. De drömde om ett
modernare liv i storstaden med materiellt välstånd och per-
sonlig frihet.

Mitt ibland kvinnorna befann sig en tårdränkt Yilka med
sina två stora döttrar, som bägge stod förstenade och stir-

rade stelt ner i marken. Goshy fick plötsligt ett oemotståndligt behov av att trycka dem alla tre intill sig, inte minst Rebeka, som såg så mager och skröplig ut.

Yilka fångade hans blick och gav honom ett litet leende, som berättade, att han fortfarande skulle höra till familjen, även om Bytycy var borta. Goshy försökte le tillbaka, men leendet stelnade på hans läppar, och han hade svårt att hålla tillbaka gråten. Rebeka såg upp, och en kort sekund möttes deras blickar, men för hennes del var det nog en slump. Hennes ögon registrerade ingenting. Det var, som om hon hade förskansat sig bakom en tjock glasvägg.

De tio soldaterna stod fortfarande på led framför sin plutonchef, Bublak Elshani, som var skollärare i grannbyn. Goshy hade träffat honom några gånger, när han hälsat på Bytycy. Senast var några kvällar innan vännen tog värvning. Soldaterna var frivilliga allihop, utan militär utbildning och utan moderna vapen eller stridsövning, för i motsats till exempelvis montenegrinerna, blev albanerna inte inkallade till tjänst i den jugoslaviska armén. Därför hade Bytycys pluton inte en jordisk chans mot serbernas mördarmilis och stridsvagnar, tänkte Goshy. Det var Davids kamp mot Goliat. Organiserat självmord. De skulle alla komma att sluta som Bytycy. I en hastigt tillverkad kista, gjord av tunna fanerskivor. Hur hade Bytycy kunnat tro på, att en amatör som han, hade ens en mikroskopisk chans att överleva i ett riktigt krig? Det var okej –□och ibland också nödvändigt –□att ha ideal, men man behövde inte vara blåögd för det.

Goshy hade först blivit arg, när han hörde om vännens död, för att han tyckte att det var så dumt och meningslöst. Ilskan var riktad både mot den naive Bytycy och hans mamma, för att hon inte hade använt sitt inflytande och hindrat sonen från att ge sig av. Goshy var också arg på amatörerna i UCK, som lockade till sig frivilliga med stora ord

och gyllene löften –□frivilliga, som i de allra flesta fall aldrig ens hade hållit i ett vapen. Men Goshy var också arg på sig själv, för att han inte ansträngt sig mer med att försöka övertala vännen att låta bli sitt hopplösa företag.

Efteråt hade vreden avlösts av maktlöshet. Oavsett vad som hände, kunde albanerna inte göra något mot det serbiska förtrycket, som nu inte längre bara gällde på det psykologiska planet. Det hade blivit till blodigt allvar. Den etniska utrensningen rullade in över Kosova, utan att UCK var i stånd att göra något. Det fanns nu bara Nato kvar att hoppas på, men politikerna i västländerna hade diskuterat fram och tillbaka så länge utan att sätta handling bakom sina ord, att de flesta kosovaalbaner tappat tron på att det skulle komma någon hjälp därifrån.

De senaste dagarna innan begravningen hade Goshys känsla av maktlöshet glidit över i den svartaste sorg. Att mista sin bästa vän kan vara lika hemskt som att mista en pappa eller mamma, en syster eller bror. Det var i alla fall så Goshy kände det, trots att han inte varit med om att förlora någon i sin närmaste familj. Bytycy hade inte bara varit en god vän. Han var en lekkamrat, en förtrolig –□en oersättlig bror.

–□Hur känns det?

Det var Goshys pappa, som frågade. Han hade lämnat Zelfije, som hade gått för att trösta Yilka. Bajra och Shahe, Goshys två systrar på 11 och 13 år, pratade med Rebeka och Dyzene, medan hans bror Mithat hade slutit sig till en grupp killar, som stod och betraktade soldaterna med nyfikna blickar.

–□Vad menar du? frågade Goshy.

–□Du och Bytycy stod ju varandra nära.

Qamil väntade inte på något svar, utan fortsatte:

–□Jag är glad föratt det inte är du, som ligger i den där kistan, min pojke.

Innan Goshy kom på något att säga, stod plutonchef Bublak Elshani plötsligt framför dem. Han tog av sig den svarta baskern och torkade svetten från pannan med baksidan av handen, som han därefter lät glida genom de små, gråsvarta lockarna, som glänste av fukt. Bublak var en liten, satt man i början av femtioårsåldern med små, plirande och uppmärksamma ögon, som var vana att lägga märke till oroliga elever på de bakersta bänkarna i klassrummet.

–□Vkommer få en varm vår, sa han. Både på det ena och andra sättet.

Han nickade i riktning mot bergen.

–□Serberna kommer närmare. Det tar inte en vecka, innan de är här ... om vi inte lyckas stoppa dem, tillade han, medan han först lät ögonen vila några sekunder på Qamil och därefter på hans store son. Goshy slog ner blicken. Han förstod vad Bublak ville.

–□Jag tror nog, att Milosevic tar sitt förnuft till fånga, svarade Qamil.

–□Förnuft? Det ordet kan han inte, fnyste Bublak. Medan hans utsända sitter och skenförhandlar i Paris, gör hans bödlar det smutsiga arbetet här i Kosova. Han bryr sig inte om Natos hot. Han vill slänga ut alla albaner ur Kosova. Det är bara vi som kan stoppa honom, Qamil!

Goshy kunde se i ögonvrån, att hans pappa stod och trampade oroligt, som om han väntade på en chans att komma därifrån. Qamil visste, att han inte skulle klara en diskussion med Bublak, som hade ordets makt.

–□Du då Goshy ... är du lika blåögd som din far?

Goshy höjde långsamt blicken och såg in i Bublaks leende ansikte. Men plutonchefen log inte för att vara vänlig. Det var ett leende, som syftade till att uppnå något.

–□Det vet jag inte, svarade Goshy för vad skulle man svara på en sån fråga? Bublak hade kanske rätt, men han hade inte rätt att använda Bytycys begravning till en värv-

ningskampanj. Dessutom borde det vara folks privata ensak, om de ville anmäla sig till UCK.

–□V behöver dig, Qamil, sa Bublak till sist. Och dina söner håller väl på att bli stora nog att kämpa för sitt land?

–□Jag tror inte att ett inbördeskrig löser problemen, svarade Qamil. Jag har i alla fall inte tänkt offra mina söner på något, som är förlorat på förhand.

–□Nej, men du har ingenting emot, att vi andra slåss för din och dina söners frihet, va? Den dag vi drivit ut serberna ur Kosova, kommer du att jubla tillsammans med segerherrarna. Jag hoppas du känner den dåliga eftersmaken då, Qamil.

Bublak tänkte en Camel och såg bort mot sina soldater, som höll på att demonstrera sina vapen för Mithat och de andra pojkena. Goshy lade märke till det lilla leendet, som lekte på hans läppar, men leendet var borta, när han åter vände sig emot dem. Istället fanns det spår av triumf i hans uppmärksamma, påträngande ögon.

–□Gör det du tycker är bäst, Bublak, svarade Qamil och tog sin son om axlarna. Kom, vi går hem, Goshy.

–□Få se om ni klarar att få med er Mithat då.

Bublak log igen, den här gången som om han verkligen hade uppnått något. Goshys lillebror stod med ett gevär mot sin högra skuldra och siktade upp i luften, där en stor, svart glada med kluven stjärt kretsade över begravningsplatsen. En av soldaterna hade satt en basker på Mithats huvud, så att han såg ut som en UCK-soldat.

Qamil svarade inte på Bublaks sista kommentar, utan vände bort ansiktet och låtsades som om han inte hade sett något. Han släppte Goshys axlar, och tillsammans gick de tysta tillbaka till Zelfije och Yilka, som stod med blanka ögon och såg mot gropen med Bytycys kista, som ett par soldater börjat täcka över. Yilka svajade ett ögonblick fram och åter, som om hon höll på att falla ihop, men så tog hon

tag i Zelfijes arm och tog sig samman så pass mycket, att hon kunde trösta sina flickor, som kommit fram till henne. Rebeka, som var förstörd av gråt, kastade sig i armarna på sin mamma, medan Dyzene stod apatisk och utan tårar och betraktade soldaterna.

På väg hem från begravningen blev Goshy och hans föräldrar omkörda av en knattrande moped. Det var Dusko med sin serbiska kamrat Vlajko bakpå. Vid ett första ögonkast var det inget konstigt med synen. De två hade ofta dundrat fram genom byn på Duskos trimmade moped. Men båda pojkarna bar nu kamouflagemönstrade militäruniformer, och på Vlajkos rygg hängde en metallsvart sak i en bred läderrem. Det var säkert bara en attrapp, men den såg precis ut som en riktig kpist. Goshy såg på sin pappa att samma tanke hade slagit honom. Men det var ingen av dem som sa något, för det fanns ingen anledning att skrämma Zelfije och flickorna.

3

Nyhetsutsändningarna på satellitkanalerna berättade om att fredsförhandlingarna på slottet Rambouillet i Frankrike brutit ihop. Den kosovaalbanska delegationen hade erbjudit sig att skriva under ett avtal, som kunde ge deras folk självstyret tillbaka, men inte den *självständighet*, som befrielsearmén UCK kämpade för. Även om serberna då fick behålla Kosova, gav de inte efter för västländernas krav –□i synnerhet inte det, som gick ut på att man skulle sätta in fredsbevarande Nato-styrkor i provinsen. Den amerikanska utrikesministern Madeleine Allbright hade återupptagit sitt hot om att Nato skulle bomba Jugoslavien, om inte president Milosevic fogade sig och skrev under fredsavtalet, men det var inte mycket som tydde på att han tog hotet på allvar. Rapporterna om den etniska utrensningen av kosovaalbaner tilltog i styrka. Tortyr, våldtäkter, massakrer, plundringar och nedbränning av byar hade blivit vardagsmat i Kosova –□och nyhetsstoff på världens alla TV-stationer. Utom de serbiska.

Det var samma bilder Goshy och hans föräldrar såg på kväll efter kväll, på familjen Zeqiris parabol-TV: Hundratal människor på flykt, antingen till fots i långa rader eller sittandes på en skranglig flakvagn, dragen av en traktor eller av hästar. Tysta människor, några stilla gråtande, andra med tomma blickar, som mer än ord berättade om det lidande de gått igenom. Det var kvinnor, barn, unga och gamla –□och så de yngre och medelålders män, som hade haft tur att slippa undan i tid. CNN och Sky News visade ett stigande antal rapporter om spårlöst försvunna män och ungdomar, som inte hade setts till sedan de skildes från sina

familjer. Kosova-kriget påminde mer och mer om en upp-
repning av de blodiga händelserna i Bosnien.

–□Ska vi inte stänga av? Jag står inte ut med att se mersa
Zelfije en kväll, när CNN visade bilder från en by, där mer
än tjugo människor blivit avrättade. De ihopsjunkna liken
låg utspridda hur som helst på en äng precis utanför byn,
och reportern hade sagt, att offrena hade blivit likviderade
från nära håll, en upplysning som kändes onödig. Ansik-
tena var krossade till oigenkännlighet, ja, på flera av liken
hade det mesta av huvudet skjutits bort.

Goshy tog fjärrkontrollen och zappade över till MTV,
där de visade en video med en låt som hette ”Barbie Girl”.

–□Stäng av Goshy! Hur står du ut med att sitta och titta
på något sånt, efter det vi precis har sett?

Goshy suckade och tryckte motvilligt på den röda
avstängningsknappen, så att bilden försvann med en blink-
ning. Han kände faktiskt för att slöa framför TV:n och se
något annat än de evinnerliga krigsreportagen med olyck-
liga människor, men hans mamma hade nog rätt i, att kon-
trasten till den harmlösa poplåten var för stor. Döden trängde
sig på, också för dem, som ännu inte hade den tätt inpå, och
den lämnade efter sig –□förutom sorg och medkänsla –□en
ångest och en fruktan, som var förlamande och satte vardagen
på standby. Hur kunde man tillåta sig att leva ett nor-
malt liv, när ens landsmän blev massakrerade eller drivna
på flykt från de nerbrända byarna? Och vem skulle drabbas
nästa gång? Någon man kände? Vänner, familj –□eller man
själv?

Serbisk TV hade visat bilder från en massgrav, men på-
stod att det var UCK som hade dödat sina egna, för att kunna
ge serberna skulden. Annars var kanalerna från Belgrad mest
fyllda med politiska tal och slagord –□och med patriotiska
långfilmer. Bland annat så visade man en film om det histo-
riska slaget på *Kosovo Polje*, Koltrastslätten, år 1389, när

serberna förlorade mot turkarna, dock först efter en heroisk insats, som enligt den serbiska historieskrivningen närmast var en seger. Det var detta slag, som serberna hela tiden drog fram för att försvara sin "historiska rätt" till provinsen.

"Kosovo är Serbiens vagga. Det var här det serbiska riket grundlades, och därför ska vi kämpa med alla medel för att behålla vårt moderland". Detta budskap upprepades om och om igen, men för Goshiy lät det helt vanvettigt, att man kunde använda en händelse som låg mer än sexhundra år tillbaka i tiden, för att rättfärdiga ett inbördeskrig 1999. Men när det gällde historiska argument, låg albanerna inte långt efter. De hävdade, att de var ättlingar till *illyrerna*, som kom till Kosova redan under romartiden ett par hundra år före Kristi födelse. Det slaviska folk, som serberna tillhör, slog sig inte ner på Balkan förrän under 500-talet, så albanerna menade, att det var de som hade rätten till Kosova, eftersom de hade funnits där i 700-800 år innan serberna kom.

Konflikterna hade lett till flera krig, även i modern tid. 1912 kom serberna till Kosova för att "befria" albanerna från osmanernas förtryck * –□en aktion, som kostade 25 000 albaner livet. Goshiy hade också lärt sig i skolan, att många av hans landsmän under andra världskriget kämpade på "fel" sida mot Titos kommunistiska partisaner, som dominerades av serber. Efter krigets slut sa man "tack för senast" till albanerna, som förlorade sina jobb och medborgerliga rättigheter, trots att de utgjorde en befolkningsmässig majoritet i Kosova.

Så det var fel att säga, att albaner och serber genom historiens lopp hade älskat varandra, men de hade trots allt levt som grannar i årtionden utan några större problem. Goshiy kände till flera exempel på att serber och albaner till och med kunde vara vänner, trots att de hade olika kultur och talade var sitt språk. Det fanns också familjer som hade gift in sig i varandra, men det var ett fåtal, jämfört med andra områden i det forna Jugoslavien.

* Under Balkan-kriget 1912-13 förlorade osmanerna (turkarna) största delen av sina besittningar i Europa, däribland Kosova.

Qamil gick rastlöst runt i rummet med en cigarett i ena handen och sina glasögon i den andra. Han var i mitten av fyrtioårsåldern, lång och slank och med ett kortklippt, lockigt, mörkt hår, som dock inte kunde dölja en begynnande måne längst bak på hjässan. En liten, vältrimmad mustasch och dyra italienska kläder signalerade, att Qamil var fåfång och tjänade bra efter kosovaalbanska förhållanden mätt. Det gjorde hans fru Zelfije däremot inte som skollärare, och hon ansträngde sig heller inte så mycket när det gällde kläder och utseende. Fem födslar – det första barnet var dödfött – hade satt sin prägel på hennes kropp. Hon var stor och frodig utan att kunna kallas tjock, och hennes ansikte med de bruna ögonen, den smala näsan, de breda och fylliga läpparna och det lätt tonade, kortklippta, kastanje-färgade håret var fortfarande vackert och ungdomligt, trots att Zelfije hade fyllt 43 år.

Goshys systrar Shahe och Bajra var på besök hos ett par väninnor i andra änden av byn, inte långt från de serbiska husen, och lillebror Mithat hade cyklat till idrottsplanen för att se, om det var någon där att spela fotboll med. Goshy hade haft planer på att hälsa på Yilka, men hade blivit hängande framför TV:n. Han kände sig med ens både initiativlös och rastlös. Han visste att han borde göra något, men han orkade inte.

Zelfije, som satt i fåtöljen med huvudet tillbakalutat mot nackstödet och fötterna vilande på fotpallen, slöt ögonen och sög på sin Marlboro Light. Hon hade börjat röka igen efter flera års uppehåll, för att ”lugna nerverna”, som hon sa. Hennes nervositet yttrade sig i, att hon hade börjat samla ihop familjens papper och mindre värdesaker. Hon hade packat kläder och toalettartiklar i koffertar och väskor, och källaren var fylld med proviant. Qamil hade bytt tändstift och olja på bilen, kollat bromsarna och fyllt tanken, så att den var startklar, om ...

Det var detta ”om”, som var så svårt att hantera, inte bara för familjen Zeqiri, utan även för de flesta andra invånarna i byn. Ett par familjer hade redan för ett par veckor sedan brutit upp och gett sig iväg till Pristina för att bo hos släktingar, men i praktiken var det nog mindre säkert där, än i byn, som låg skyddad av berg på tre sidor. Det gick förvisso en ganska trafikerad väg genom dalen, men det som invånarna kunde hoppas på, var att deras by trots allt låg så pass avsides, att serberna inte tyckte det var värt besväret att försöka inta den. Om de ändå gjorde det, riskerade de att bli angripna uppifrån bergen av UCK, som uppmanat invånarna att stanna i Basjac.

Entrédörren öppnades och stängdes snabbt igen, och strax efteråt stod Shahe och Bajra mitt i rummet, flåsande, som om de sprungit ikapp. Shahe, som var äldst, liknade sin pappa. Hon var lång och slank med ett smalt ansikte, som innehöll ett par stora, runda ögon, lika kolsvarta som hennes axellånga hår. Lillasyster Bajra hade kastanjebrunt hår precis som sin mamma, ett fylligt ansikte med en liten uppnäsa, och, som den enda i familjen, mörkblå ögon. Hon var liten och knubbig och blekare i hyn än sin storasyster, som genast blev solbränd så snart vårsolen kom. Men utseendet bekymrade inte Bajra. Hon hade ett okomplicerat sätt, och hade lättare att komma i kontakt med sin omgivning än Shahe, som kunde verka inåtvänd, om man inte kände henne. Hon liknade på många sätt Goshy –också till utseendet. Goshy hade en lång och senig gestalt, och små, svarta lockar, som han hatade, eftersom han måste klippa sig ofta för att inte börja se ut som en vilde.

–Dusko sa att serberna är på väg, och att det vore bäst om vi flydde allihop, sa Shahe och såg sig vilt omkring.

–På väg? Varifrån? frågade Qamil och lämnade sin plats vid fönstret.

–Det sa han inte. Bara att han visste att de kommerfyllde

Bajra i med och slog sig ner i soffan vid Goshys sida.

–□Ni ska inte tro på allt ni hör sa Zelfije och tog ner benen från fotpallen. Hon undervisade fortfarande i skolan, trots att hon hade svårt att koncentrera sig på arbetet, och det blev heller inte mycket gjort i hushållet.

–□Han sa också, att hans pappa har vapen nog för att döda alla albaner i hela byn.

Shahe såg rädd ut, och hennes pappa kom fram och lade en lugnande arm om hennes axlar.

–□Det går så många rykten, sa han. Er mamma har rätt. Ni ska inte tro på allt ni hör. Serberna vill bara skrämma oss.

–□Dusko och Vljako visade oss en kpist.

–□Ja, och de sa att det fanns en hel massa andra vapen inne i Obrads lada.

–□Kanoner och handgranater och ...

–□Och ... och långa knivar som är till för att skära hal-sen av albaner med.

Shahe och Bajra var så ivriga, att de började prata i mun på varandra, men deras mamma hejdade dem.

–□UCK kommer att skydda oss, sa hon.

–□Och snart sluter de nog fred i Frankrike, ska ni se, till-fogade Qamil. Vi måste hålla modet uppe.

Shahe gjorde sig fri från sin fars arm och trängde sig ner i soffan bredvid Bajra.

–□Dusko kallar dig en fegis, sa hon och såg på sin pappa. Dig också, Goshy. De säger, att ni är ena riktiga fähundar, som sticker svansen mellan benen för att ni inte vågar slåss ...

–□Som riktiga män!

Bajra såg upp på Goshy, som hon älskade att reta, men den här gången fanns det ingen retsamhet, varken i hennes röst eller i hennes blå ögon.

–□Bara för att Dusko springer runt och leker tuff med en kpist. Låt honom komma bara! fnös Goshy, som hade sla-

gits med den kortväxte, tjocke Dusko många gånger –□i början på lek, men senare mer och mer på allvar. Det hade aldrig varit någon tvivel om deras inbördes styrkeförhållande. Goshy hade med sin lugna överblick och sin fysiska överlägsenhet alltid haft övertaget mot den hetsige Dusko, som slog och sparkade vilt omkring sig med sina korta armar och ben.

–□Du håller dig borta från Dusko och de andra serberna, sa Zelfije. Man vet aldrig vad de kan hitta på.

–□Han ska inte kalla mig en fegis!

–□Du hörde vad din mamma sa. Det finns ingen anledning till onödiga provokationer!

Qamil tog på sig glasögonen och såg förmanande på sin son.

–□Det är han som provocerar inte jag!

–□Goshydet är viktigt att vi inte gör något överilat.

Zelfije hade tänt sig en ny cigarett och gick fram och öppnade ett fönster, och genast började fågelsången strömma in i rummet.

–□Du menar att vi bara ska böja våra huvuden?

–□Ja, om det är det du kallar det, så menar jag det.

Goshy reste sig från soffan för att gå in på sitt rum. Han kunde känna ilskan skölja genom sig, och han hade god lust att trotsa sina föräldrars förmaningar och gå och lära Dusko en ordentlig läxa. Albanerna i Kosova hade funnit sig i så mycket under så lång tid, att de efterhand glömt sitt egenvärde och sin stolthet. Kanske hade Dusko rätt. Kanske var Goshy och hans pappa bara några ynkliga skitar, när de inte försvarade sitt land. Men det var minst lika ynkligt av Dusko att springa runt och hota småflickor med en kpist. En idiot! Det var vad han var. En primitiv idiot.

–□Vr är Mithat? frågade Zelfije, när Goshy var på väg ut ur rummet.

–□Han har gått upp på bogen tillsammans med Remzi,

Hashim och en massa andra pojkar, svarade Bajra.

–□Vad gör de där?

–□Leker krig, svarade Shahe.

–□Krig?

–□Ja, krig. De leker UCK mot serberna. De har tagit med sig Sinbad.

–□Det ska de fan inte göra! Det är min hund! utbrast Goshy ilsket och vände sig om i dörren.

–□Du gör ju inget med honom nu i alla fall, sa hans mamma. Jag är mer orolig över Mithat.

–□Det ska du inte vara. Pojkar har alltid lekt krig. Det gjorde jag också, när jag var barn, lugnade Qamil henne, fast han själv inte såg särskilt lugn ut.

–□Nå, jag går och lagar lite mat nu. Jag hoppas ni är hungriga, sa Zelfije.

Det var ingen som hann svara, förrän de hörde ett ihåligt dån ifrån det öppna fönstret, och strax efteråt ännu ett. Zelfije och Qamil gick fram till det stora fönstret, som vätte mot sydväst, men ingen av dem sa något. Sedan gick Goshy också dit, följd av sina systrar. Bakom det lägsta berget steg en smal, vit rökpelare mot himlen, och för ett kort ögonblick verkade det som om fåglarna slutat sjunga.

4

Efter kvällsmaten beslutade Goshy sig för att gå och besöka Rebeka och Dyzene. Det hade han lovat Yilka, som hade rest norrut några dagar tillsammans med en fotograf, för att göra ett reportage till en tysk veckotidning. De skulle försöka nå fram till en liten by, där en av de värsta massakrerna hittills skulle ha begåtts. Goshy hade haft svårt att förstå, att Yilka kunde lämna sina döttrar när deras bror Bytycy precis hade begravts, och serberna inte var långt borta.

–□Det är viktigt att sanningen kommer fram, hade hon svarat. Det är jag skyldig offrena i Franzjak och på andra ställen, där liknande brott begåtts. Det är jag också skyldig Bytycy, och det är det jag som journalist kan vara med och göra, Goshy. Avslöja förbrytelseerna, så att de skyldiga en dag kan dras inför domstol.

Det var ett par dagar sedan Yilka gett sig iväg, och det skulle förmodligen gå ytterligare ett par dagar, innan hon kom hem igen. Goshy hade funderat en hel del över hennes ord, men de överbevisade honom inte om att det var rätt att resa ifrån sina barn när det var krig –□inte ens fastän Rebeka och Dyzene hade sin morfar boende i byn. Det skulle hans mamma aldrig ha gjort, men Yilka var heller inte som andra kvinnor. Hon var självständig som en man, en sällsynt, men nödvändig egenskap för en frilansjournalist –□och ensamstående försörjare.

Yilkas hus låg i utkanten av byn, nära landsvägen. Det var större än de flesta husen i byn. Förut hade en läkare bott där, men han hade flyttat till Pristina tillsammans med sin fru, när han gick i pension. Huset hade stått tomt i ett par år innan Yilka övertog det, och ryktena sa, att hon hade fått det billigt.

Sinbad sprang i förväg och nosade. Han hade vänt tillbaka från Det svarta Berget utan Mithat och de andra pojkarna, och Zelfije hade varit nära att krypa ur skinnet av oro. Men Goshy, som slutat leka för ett par år sedan, var säker på att de skulle komma hem när det började bli mörkt. Han hade själv ofta glömt både tid och rum när han var uppe på berget, som erbjöd så många utmaningar för äventyrslystna pojkar. Även om Mithat bara var ett år yngre än Goshy, var han mycket mer barnslig, och alltid i farten. Hans dröm var att bli professionell fotbollsspelare –□eller jakt-pilot.

Ett par nya dåna ljud uppifrån bergen, följda av avlägsna maskingevärssalvor. Det var där UCK:s gerillasoldater hade sina styrkor. Bergen var deras hemmaplan, men serberna hade tunga vapen och var många fler. Ett svart rökmoln steg mot himlen i skärningen mellan två bergstoppar och började driva i riktning mot dalen. Striderna pågick minst tio kilometer bort. Ändå började Goshy känna en krypande oro i magen. TV-bilderna av de lemlästade liken blev plötsligt mer påtagliga, och det var omöjligt för honom att njuta av åsynen av kvällshimlen, som hade färgats purpurröd av den nedgående solen. Han märkte inte heller sångfåglarna eller Sinbad, som med jämna mellanrum sprang tillbaka till sin husse och knuffade på hans hand med sin kalla nos.

–□Hej, Goshy är du ute och rastar hunden?

Det var Albin, byns gamle slaktare, som ropade till honom från sin trädgård. Goshy nöjde sig med att nicka. Han var inte på humör att prata, men Albin lät sig inte nöjas med det. Han kom ända ut till väggkanten.

–□Det ser inte så bra ut, va? fortsatte han och pekade i riktning mot bergen.

–□Nä, svarade Goshy

–□Ja, hade jag varit yngre, hade jag nog gått med i UCK. De förbannade serberna ska stoppas med våld. Det är det

enda de respekterar. Hårt mot hårt. Men du är väl för ung för att bli soldat?

Goshy nickade igen.

–□Hur gammal är du, min pojke?

–□16.

–□Hur gammal är din pappa?

–□44.

–□Ja, då kan väl han fortfarande gott vara med. Jag har precis fyllt 66, så mig vill de nog inte ha.

Albin, som var en kort, kraftig man med ett skalligt, klotrunt huvud och skelande, små ögon, harklade sig ett par gånger och spottade sedan en tjock, svart klump ner i gräset, som Sinbad omedelbart började nosa på.

–□Ja, det är visst svårt att få med folk, konstaterade han sedan. Yilkas son är väl den ende härifrån byn ... eller *var*, får man väl säga. Det har inte gått med några fler därefter, såvitt jag har hört.

Albin kliade Sinbad på ryggen, medan han fortsatte att se uppmärksamt på Goshy.

–□Man kan ju inte räkna med att få självständighet, om man inte är beredd att själv slåss för den.

–□Nä, svarade GoshyKom Sinbad, vi måste vidare. Tack för samtalet, Albin.

–□Nåja, jag tycker inte du var särskilt pratsam. Du kan fråga din mamma om hon är intresserad av ett par lamm. De ska snart slaktas.

–□Ja, det ska jag. Hej dåAlbin.

–□Hej då, min pojke. Ha det så trevligt.

Det var ingen tvekan om, att de flesta av byns äldre var eniga med Albin om att de vapenföra männen borde gå med under UCK:s röda fana. Det irriterade Goshy att lyssna på den sortens lättköpta åsikter. Han var i alla fall glad åt, att hans pappa inte hade anmält sig som frivillig. Döda hjältar fanns det redan nog av ändå.

Till Goshys stora förvåning var det Yilka som öppnade dörren, och hon gav honom genast en kram.

–□Jag trodde att du ... började han.

–□Yblev tvungna att vända om med outrättat ärende, sa hon och bjöd in honom, där han först hälsade på Dyzene och därefter på Rebeka, som slog ner blicken och snabbt försvann in på sitt rum. Det irriterade Goshy att Rebeka var så undflyende, så obegriplig. Hon var klart den vackraste av Yilkas två döttrar. Hennes hår hade en varm, mörkbrun nyans och nådde henne en bra bit ner över skuldrorna. Där luggen slutade, fanns ett par allvarliga, bruna ögon med stora, svarta pupiller. Näsan var lång och smal och pekade ner mot ett slankt hakparti med en liten mun som sällan log, men när den gjorde det, avslöjade den en rad jämna, vita tänder. Rebekas långa och slanka figur var nästan pojkkaktig, även om ett par små, runda bröst hade börjat avteckna sig under blusen, och höfterna blivit rundare och fylligare.

Rebeka liknade sin mor till utseendet, men hade enligt Yilka sin fars allvarliga och ibland depressiva natur. Med Dyzene var det i stort sett tvärtemot. Hon var i regel glad och leende som sin mamma och ibland lika oberäknelig, men hade ärvt sin fars kraftiga kroppsbyggnad och dåliga syn, vilket gjorde att hon måste använda starka glasögon.

–□Varför blev ni tvungna att vända om? frågade Goshy, efter att de kommit in i vardagsrummet, där TV:n stod på. Det lät som en amerikansk film.

–□Det ser inte bra ut, Goshy

Det var andra gången inom mindre än en halv timme, som han hade hört samma sak, men den här gången gjorde det större intryck, eftersom Yilka såg ut som om hon visste vad hon pratade om.

–□UCK har inte en chans att hålla serberna stången, fortsatte hon och satte sig i soffan med benen uppdragna under sig, medan Goshy slog sig ner i korgstolen på andra sidan

soffbordet. Det vimlar av stridsvagnar och andra militärfordon på andra sidan bergen –□och så är det alla paramilitära banditer. Frankierna är visst väldigt aktiva.

–□Frankierna?

Yilka sträckte sig efter cigarettpaketet som låg på bordet, men ångrade sig sedan.

–□Du har säkert hört om De röda Baskrarna, Milosevic livvakt, eller hur? När de drar i fält, kallar de sig ”Frankierna”, efter sin ledare Franki Simatovic, och enligt hörsägen har de flera massakrer på sitt samvete. Även den, som jag skulle ha skrivit om. Det är riktigt hårda grabbar.

Yilkas ord framkallade en lätt rysning hos Goshy, trots att Mithat nyligen hade berättat för honom om de beryktade milissoldater, som huserade i Kosova. Men han hade inte tagit till sig detaljerna, eftersom de ända tills nu inte intresserat honom. Goshy kastade en förstulen blick på Yilka, som satt i sina åtsittande, svarta långbyxor och sin röda, höghalsade tröja och sneglade på TV:n, som stod i hörnet mellan en överfull bokhylla och ett rörigt skrivbord, som svämmade över med papper. Han beundrade Yilka för hennes maskulina mod och feminina utstrålning. Hon vårdade sitt utseende mycket mer än sina medsysstrar i byn och använde, förutom väldoftande parfymer, både läppstift och mascara, och det korta, mörka håret var klippt, så att hon såg ut som en fotomodell i en damtidning. Hennes välskötta hy var ljusbrun och slät, och hon hade en välskapt kropp, som hon inte var rädd att visa upp. Yilka bar som regel åtsittande kläder och skyggade inte för att använda uringade blusar och klänningar, som kunde få byns män att spärra upp ögonen och samtidigt bekräfta för dem, att hon var ”lite underlig”. Men de var också eniga om att Yilka inte liknade en kvinna, som för ett par år sedan passerat de fyrtio.

–□Hur då hårda, mamma?

Dyzene följde med i den amerikanska filmen med ett öra

och i samtalet med det andra.

- Det finns ingen anledning att gå in på detaljer
- Det kan du gott berätta. Goshy tål nog att höra det.
- Jag vill inte förstöra er nattsömn.
- Jag kan ändå inte sova, när kanonerna dånsa Dyzene.

Kan du, Goshy?

- Det vet jag inte.
- Du är så nyfiken, Dyzene.
- Jag ska ju också bli journalist, precis som du. Skär Frankierna halsen av folk, eller vad?
- Ja, bland annat. Jag vill inte prata om det, Dyzene.
- Åh, du är för tråkig.

Goshy kunde inte låta bli att tänka på, hur mycket Dyzene liknade Bytycy. Hon var lika full i fan och säkert lika beredd att mörda Slobodan Milosevic som hennes storebror varit, men hon saknade Bytycys fantasi. Dyzene hörde till den praktiska och jordbundna typen. Rebeka var den drömmande.

De hörde en tung knall, som fick rutorna att skallra, och strax efteråt var det en hund som började yla.

- Är det Sinbad?

Yilka såg på Goshy, som om hon inte ens hört smällen, eller som om hon inte brydde sig.

-□ Jag tror det, svarade han och reste sig. Sinbads ylande hade gått över i ett pockande gnällande, som slutade i ett par korta skall. TV:n med de amerikanska rösterna lät fortfarande i bakgrunden, men blev nu överröstad av höga rop, som trängde in genom de öppna fönstren.

- Varför tog du inte med dig din hund in? frågade Yilka.

Goshy stod mitt i vardagsrummet och såg Rebeka komma ut från sitt rum.

-□ Hundar hör hemma utomhus, svarade han utan att se på Yilka. Rebeka stannade i dörröppningen och såg från den ena till den andra med stora, rädda ögon.

–□Du är så principfast, GoshyPrecis som din pappa.

–□Hörde ni inte smällen? frågade Rebeka.

–□Jo, det var säkert en bomb, som exploderade, svarade Dyzene, medan deras mamma reste sig från soffan och gick fram till fönstret och spanade ut. Hon stod länge utan att säga något, som om hon bara njöt av utsikten.

–□De är på väg ner från bergen, sa hon till sist, och när hon vände sig emot dem, såg Goshy för första gången ångest i Yilkas mörka ögon. En ångest som snabbt fortplantade sig till honom.

–□Jag hoppades att det inte skulle hända.Trodde att bergen och UCK skulle skydda oss. Men det var för naivt. Det finns inget som kan stoppa dem. Inget, upprepade hon nästan viskande, medan hon lutade sig mot fönsterkarmen. Och nu är det för sent att fly.

Den sista meningen kom att hänga kristallklart i rummet, eftersom Dyzene samtidigt stängde av TV:n. Rebeka stod som förstened och rörde läpparna, som om hon mimade. Till sist slapp orden ut. Två små ord, uttalade med en tunn, nästan genomskinlig röst, som undertryckte Rebekas desperata känsla av vanmakt och förtvivlan.

–□För sent?

–□Nej, nej, vi kan fortfarande hinna, Rebeka, svarade Yilka. Du borde nog springa hem, Goshy. Det är viktigt att vi nu håller ihop och hjälper varandra. Man ska aldrig ge upp.

Rebeka störtade tvärs igenom rummet och kastade sig hulkande i sin mors armar, precis som hon hade gjort på sin brors begravning, medan Dyzene såg på med ett underligt stelt leende på läpparna.

Utanför väntade en gnällande Sinbad på Goshy. Folk hade strömmat ut ur husen, och alla stod tysta och stirrade i riktning mot bergen i nordväst, där en kolonn av stridsvagnar och andra militärfordon långsamt rörde sig i riktning mot

dalen. På motsatta bergssidan, steg en svart, tjock rök upp bakom ett par träd. Kriget var på väg till Basjac.